

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 7

Fylke: Nordland

Tilleggsspørsmålnr.

Herad: Vefsn

Emne: Skav

Bygdelag: Ravatne

Oppskr. av: Anna Aso

Gard: Fokstad

(adresse): Fokstad pr. Mosjøen

G.nr. 94 Br.nr. 3

- A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle. *Noko av rige rådyrsk, noko av segjande segge her og der.*
- B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

SVAR

1. Omkring aartusindredskiftet maan hoifort minke og dei maatte ha hjelpe for av skogen som brann og skav, daa vart mündskellet "dei drog bündel" brukte. Første staveden i bündel man kan skje byda det samme som büfe eller Bor- ja, etter oldgamml skrivemaate. Ein veit ikkje noko anna samnamme linn det siterte i gassänge. Det samme 2 gjeld for dette spørsmål.

3. Tid: skiv. Korte opplysning: skjev i notis.

postid: skiv

produsertid: skav

framtid: skav

for utrygg paa na sette verket i postisj
so her man setninge lala.

"denne leggen (skavleggen) er ikkje skavan" "det er slitt med skavingd."

4. Naar ein tindrer inn og annan som har brukte litt røpaskav eller litt aspe- skav ikkje som nødfor men meir som medicin marsept, so vart det stort og slitt med skaving her i bygda for meir enn 60 aar sidan. Fallefall i vort

markuudokk

har det ikkje reknes for at skav har vort
 regulært for. Det er mykje at gammelt skov
 gjorde det for 100 år sidan. Dei dyrke
 myke aker og hadde lite eng. Hestane fekk
 høiet, kjyrene maatte eta halmen og agna,
 er det portald med eingang i tida. Vi kjen-
 der i vår tid stormforar kjyrene med høi
 og kraftfor og eudda maa vi gi kjyrene
 baade mineralnæring, bran eller braunspat
 skal dei halda seg. Frankunda skov var
 eitlags siteringsfor atskilt den skagre foringa.
 5. Det har vort nytta skav av rogn, asp,
 bjørk og selje, intjil andre treslag. Alna
 vart utrydd omkring 1830-årene etter det for-
 forholdet. Det var daa mange kommar. Alnebortbrø-
 det smake betre med porrbortbrødet.

Skav av høire er ikkje nytta del ein veit.
 Dei heldt rognskav for aa vera det bedste,
 gav raudt smør, sa dei gamle. Asp skav
 var og gjort. Baade hestar og kjyr fekk
 so blaut og slett eit høirelag, naar dei
 fekk aspbork. Ein vognmand i Hojåren
 sa at med eingang for ca 30 år sidan, at
 han skulde ha jaatt ta i aspbork vat be-
 steu sin. Hestar fekk so fint høirelag og
 so var det arsenikk i aspborken, sa han.
 Det er og bra aa gi ein hest aspbork-
 mjøl for daa mange og dette skal ha
 bevorte i vår tid.

6. Nei.

7. Til vette, selje vette, bjørk jøl,
 rogn gjde, asp gir smør i ask (ask).
 Han far sa fram dette rimet solis.

8. Til hest vark aspborken borka, fr sund-
 herten, sa malen paa kvenna, git lag med

mjal. Tjyroue fette skavet allaat hoy og det var noko helst paa vaarvinteren skavet vert bruka. Tjyroue itkje vil ann sau og gjeld fette skav. Tjyroue at itkje skav er older og ister

9. Tjyroue ingen ting vil dette medtal roge gar fine farer paa smout.

Sjå Y. AR.

10. Dei maatte noko einn vrend biskops etter ved vil skav. Bort av besjved kor itkje vout mytta vil skav

11. Det har neppa vout noko namn paa det, medtal naar dei skulde kenta bron, dae „gjeteke ein at bron skogen“

12. Har itkje hoyrd namn paa det.

13. Nei.

14. Dei kenta ved vil skav paa vaarvinteren eller bidlegar ann det Traugs. Mein har itkje hoyrd noko inn det künde vera sult arbeid an halde paa med skavveden borti skogen. Men smyge bruk alltid vera djup, blaut og bobulans paa varme dagar ann vaara, so det var neppa noko traugsamt arbeid. Fudkeldet av siste püntstun er framandt for os.

15. F stuen.

16. Var det smaa beinar og bynne skavlegger vart kalkaninen mytta. Var det hjukk re skavlegger opitil 4-5 hammer, brukad handkniven, den dei smia bynndaud med. Paa handkniven var det bekkandlak, og andre redskaber vil skaving veit ein itkje noko inn.

17. Det er itkje hell like arbeidsmaatar det aa skava skavved at bynne og so aa „skava“ besjved. Nookeis gammelkeran

arbeidet besjæveden, det veit vi ikkje. No
middags brukar vi besjæpaalar, det ojer dei
slik mandfolkan, "tek besjæpaalen i vinstes
handa og sette hjütkeaste under paa ein pas-
sely heig hoggstabe, so åtsar en bortken
av mens ein dreiar poleu rundt ilterspart.
Ein held paaen nestan loddrett.

Dei sat allia naar dei skov aat kjyve
Tyne Ainar svart omia med ballkniv.
All det som var skova med ballkniv, held
ein med handa, la Ainar over vinstestene
Naar dei almlange 3-5 hjütke skarlegger
skulde skarast, maatte ein ta handkni-
ven til hjaalp, dett som bygnbaudan var
omia med, den ein enden av skarleggen
var stødd imot ein stol eller kauskje det
stod ein smal benk attmed ein vegg, der la
ein den skarleggen, andre enden skidde ein
med kroppen. Det er sagt at det var sett
ein fjölmole imollo kroppen og enden av
leggen trükk for at klean ikkje skulde
skjerst sind. Naar handkniven var
brukt, drag ein kniven "aot seg" dei maat
ne og posa paa at skovel var fint og
syndt, naar det var hjütet boklag, held
kniven paa skraa liksom at ikkje ved
kom med elle heile boklaget kom med.

- Dei andre remediane som er nemnd i
dette spørsmål, kjemmer vi ikkje til.
18. Utkjendtt dette. Skavhal? Utkjendtt
vord for os, vi skymar meinga. Skavhal,
det maa vera "i stoe" til aa stydja imot.
19. Naar dei skov sat dei allia paa ein
stol, ja hoggstabben ojerde sakte og kjemst.
I förrige arkunder var det altid ein

hoggstakke i håndstjerne vintersdags. Band
kniven maatte holdast i med begge hender.
Det var et Arkanatak paa kvar ende av band
kniven. Heldt ein reinu eller den bynne
skavleggen med vinsterhanda, reinu lagt
over vinsterhallet. Skov ein med kniven den
enden som var lengst ifraa post, dreie rei-
nen rundt etterkvad som han var avbortet
smale, fine smittar, ikke so lange. Det var
kniven som gjekk i lengderetning.

20. Skjevet skavlegg: ^{Siste} ^{oplysning:} rognskjevet.

21. Ikke retter enn eg veit so er det den
boken som er skava av veden som
baade heiter og er skav. Har ikke
haugd noko namn paa dei smaa
borkbitar. Men namnordet pør^x kan nyttes.

22. Som for nemnd kunde skavedleggen
vera fraa 3-5 tommer tjukt og ca 1 alen
lang. Dette gjeld baade for bjork, asp og
rogn. Nam det er smatke om teinar ligger
framme, so er det vel helst bynne berister
av asp og rogn og der kunde vel lengdene
bli slik som det fall seg passende til oms-
ved.

23. Dei skavne bjepene og veden elles
heite skjevet.

24. Det maatte ikke vera ved i skavet.

(Var det tjukt skavleggen med tjukt
bork, maatte det innste laget av borken
ettes. Etter ikke opplysning fra kompetent hold, er dette rangt.)

25. Til hakstevd og bived vart denne
veden nytta.

26. Borket fraa at enkelte bruk for 30-40
aar sidan nytta litt rognskav eller gam-
mel vane, so det meir enn 60 aar siden

+ Pør er ikke tjuktord. Ein kan seie pør og datte poret, men
ikke ut pør. Adjektivform: poret om ein ting i smatke.

det var heilt slutt med að skava.

Þetta mytur itkje að þy skav þú í þú
idag. Þú er vortu forvæntu, líksam við meir
nestje og er vortu forvæntu.

Skjvet í eintal.

Skjvetn fleirtal.

Skav namnord

Skavett) bestimt form.

namnform að skava

notid skjv

fortid skov

þingfortid skave

framtid skava

Adjektivformer o.s.

Þú heidd þú með skaving

Þú er itkje skava.

Vedlegg til skoolistorene om King som er innkomme
ethat svart paa innledelse nr. 7 var nedskrevet.
Ljeld Tefne kendt ved Lunde hos Fokstade pr. Høyen.

Drott. Skavrogn. Skjei er dette prosens av skava

Tefningen Johan Holmquist 60 år, her vorer
bruker paa sin fjellgard som laag ca 399.0. h. og i
vare Tefne. I denne høgdna over havet legg det kom
vinter mykje snø. Vintrene blir lange og samraun
stutte. For aa klara seg med for, maatte han bruke
mykje myrfor, so for han var rasuskar rekne for aa
vera regulært forslag. Han tok til aa skava sine
haustrer straks byrne vant innsette. Baade han og
kanna var samde om at skav var eit overmaade godt
for, byrne heldt seg betre i hold, vart haarslette, ste-
ke, gav mykje og god melke med tjutok ryome og
dei hadde aldrig kjendt nokon avsmak tvilken paa
kjot eller melke og hadde aldrig merka et melke av
kyr som var fora med skav, hadde hadde skadelyg
innvertena paa kalvar eller andre dyr. Vidare heldt
dei fram, at si ku som var fora med skav heldt seg
mykje betre i alle rekninge enn si ku, som var fora
bare med hai. No skal seg for lov skyta inn her,
at seg for mange år sidan av sannferdige folk fekk
vita, at kyr som barre vart fora med myrfor dei fekk
beinsjuka naar det blid paa vinteren og vart liggand paa
høysa" som gammalkerane sa om kyr som var fora
so daerlyg at kua ikkje greidde reise seg i baarn
Naar adjektivet "sterke" er mytla her lenger opp,
- det vart ikkje sagt, men maatte vera underforstaat -

at kyrn som var frosne med skav heldt betas eller m. o.
hadde ikkje so lett for aa paa beinsjuka. Og det er vel
dette som er svart paa alle skrifer i desse listorn.
Den verdifuldaste narringen i skavet sit immid
sejelaget, det er sikkert.

Dette var om skav som regulat for.

Den nødfor.

Naboen var, 55 år født her i bygden paa sin gane
halwegs Bjellgard og rekna for. Han hadde høyrte fortalt
at bjørkbark hadde vort nytta ^{til} skav for hans tid og
han minntes at det vort brukte rognskar i heimen hans
naar høyet tok til aa minke. I heimen hans vort det
ikkje skave fra høsten av men om varen i april
og mai, naar dei vort viss med det vort forlite skrifer.

Skal paa skjyfte inn her noko, som var kypiste for
Vefsn i eldre tid hell op til aarkvæderskiftet.

Fra gammelt av har mange av guldbrukarane i Vefsn
drevet kofolpiske adbaat gardsbruket, intet hadde dei
kaat og kornskap sjølve eller ogsaa var dei liktaren paa
hatt eller anna vis. Den gamle skikk var at dei reiste

til Lofoten i Hellebuktjen - Lian. - og kom heim til parste eller
bortimat midt i april. No og til kinde det vera att
ein karnane paa garden og og av og til verre krimpfall
og unger og desse kinde ikkje tilskogs etter skarred.

Krimpfalljan maatte spinda og vera haande til runder og
yfterklader, for kanten var det jamnest smalt med.

Husfaren kom heim fra Lofoten og fann ut at
høyet hadde minke for mykje etter aerstide.

Og det gamle samnamnet vefsmingarnu brúka for skav og bróm, kjóm fram nú, „vi máu brúka drott“, sejiu húsfórnir. Vi máu að rognskjömu í morgu. Ordet drott, tek ískje háging. Þeim vil vita det slik begge heimelsmennum um dette, at skavdeu heita rognskjéna for skavinga og skjévt etter skavinga. Rognskjévetu vart flappa í hövdey annarsmed langdeu, var det hjútku lampar, vart dei klómme í fleiru partu dei vart lettare aa skava med tollkuivum. Nokko anna remedi emu tollkuivum til aa skava med, viste heimelsmannum um. Skjévetu vart boru þaa stúloflét til lórk, for seinare aa brúkast til bakstred í bakaromnum naar krúnalesfa og kamkaka skúde skékjóst, ellei til brúkt um vinturum naar det sette inn med spikerfrost. Det finst ískje med sam gjei so god varme og þennu so skilt, sa þennu til jöklu lsluggvata, um þör rognskjévt.

Þei gao ískje skav til best, men þú, sau og gjeit. Þúir þekur grovoste skavt, sau og gjeit det finaste. Det máu vera tradisjón í dette naar begge heimelsmenn sejiu at den bestu neringu í skavet ligg innst innmed seajelaget den fine kindu som innheld sútkruskoppel.

Alle er enige um at rognskav gjei godu hold þaa þynnu og godu milt med mykju rymu. Rognskavet er heldt for aa vera like so godt som daurlagt kú. Rognskavet er sterkt ein máu vera varsam ískje gjeva for mykju skav. Det er nemnd, at þaa ein fjellgam hadde det vorte þekka laag þaa lórka rognskav og gjeit si þú aa denne laage. Men det hadde vorte for sterkt, þúir þekputu.

Fóraret þaa ummetla nr. 7 er det inndeu þúntu 4 nemnd at þekkarne þekku háget og þynnu maatte eta kalmen og agna.

Dette er samkeit med modifikasjoner, som det heiter.
Dei fiske-kyrre alle - in liten haidott altast halmen og
so tok gammelkarane laur um hausten til ku og sau.
Dei gjode laur(?) kjorve baade til ku og sau, og dette var
regulart for. Naer kyrre tok til aa kalva i maars og april fiske
huemora og fjostause til parket strav. Det var skipten aa
gi nybakkyrre holtje all med det var naker for aa ha
i holtjan. Taik holtje eller buholtje var in freblamp same
i ramindkald var en 3-4 botter. Huemora laga vaudlar av skora
i holtjan, og fjostause koka ei stor gryta inlaug i eldhuust
Hokande inlaug var slegu over haivandlarne som laug
i holtjan. Dette vart gjod om morgonen eller morgostellet i
fjosen. Holtjan vart sette i haasen aat ku aa til middag.
Dette kallast aa gi holtje. Naer skro tok slutt, tok dei til
aa bløyta agn i holtjan aat kyrre. Tokra (ii) det er namnet
paa det foret som veks opp paa in atlagd aaker som det stkje
er saada groosfor i. Tokreforet er stivt og saukt, kyrre aat
foret bette og melka meir av bløyth enn utløyth for.
Langt atti tide her gammelkarane bruke grofrot som vord
for naer jorde vart so hieu am vaerum at det gjekk an
aa-grava rata fram. Rata vart vaska og bløyth, men in vit
stkje om koolis rata vart stelt ellest. Sammelvefningan
kalla alle bregnar for gryfte. Denne sorten skulde vore struts-
vunge - *Struthipteris germanica* -
Det er eit gammelt uttrykk sidan wo er sidan, at fiske stkje ku
ortstran atlat skav og bram, so miste ku ort og kuende stkje
leva. Dette vetta dei paa, naer eit dyr hadde mist ort, so tok
in ort til hieftum paa eit dyr som hadde ort, og slakte ort=
Nygge i hieftum paa dyret som stkje hadde ort.

Slutt.

9059

Rogn gjei
Bjork for
Ester velta
delt p veltas
ogge slis ruor i aske

12

9059